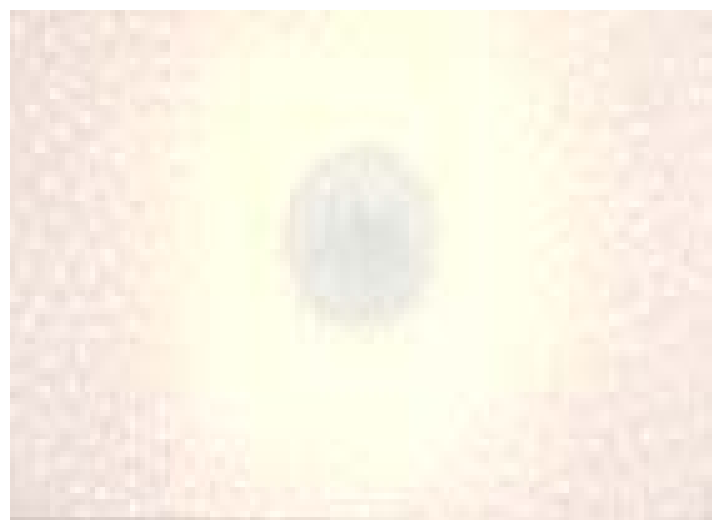

Kunst in de godsdienstles

Doelgroep: eerste leerjaar
A en B

- Uit het **leerplan r.k. godsdienst** voor de eerste graad:

1 BEGINSITUATIE – 1.2 Emotionele ontwikkeling

“Zaken zoals religie, kunst, schoonheid, liefde,

spreken hen aan, soms nog wel sterk vanuit

een zekere berekeningen / of nut, maar toch

hebben ze daar nu en dan reeds fundamentele vragen en belevingen rond.”

- **Pablo Picasso:**

“ Een schilderij komt slechts tot leven bij gratie van diegene die haar bekijkt.”

A) Inleiding

1) Kunst schrikt wel eens af:

- "Ik heb er de tijd niet voor."
- "Past dit wel binnen het leerplan/ jaarplan?"
- "Ik ben geen kunstkenner."
- "Ik denk dat de leerlingen dit niet leuk zullen vinden."
- "Godsdienst en esthetica zijn toch twee verschillende vakken?"

2) Kunst mag niet afschrikken:

- Het zet mensen aan tot denken.
- Het is een visueel hulpmiddel om een boeiend gesprek tot stand te brengen.
- Kunst "verwoordt" vaak dingen die woorden niet kunnen uitdrukken.
- Iedereen beleeft kunst op een eigen manier en een eigen niveau.

3) Visie op kunst:

- Afhankelijk van de doelgroep: 1A en 1B.
- Kunst met een grote "K", maar zeker ook met een kleine "k".
- Kunst kan ook aangebracht worden door de leerlingen.
- Kunst zien als een **middel** en niet als een **doel** op zich.
- Het is een godsdienstles: even de feiten en historische context durven vergeten.

B) Vertrekpunt

⇒ Je kan op twee verschillende manieren werken:

1) Grasduinen in het leerplan, jaarplan en de handboeken, op zoek naar interessante verhalen of thema's om uit te werken.

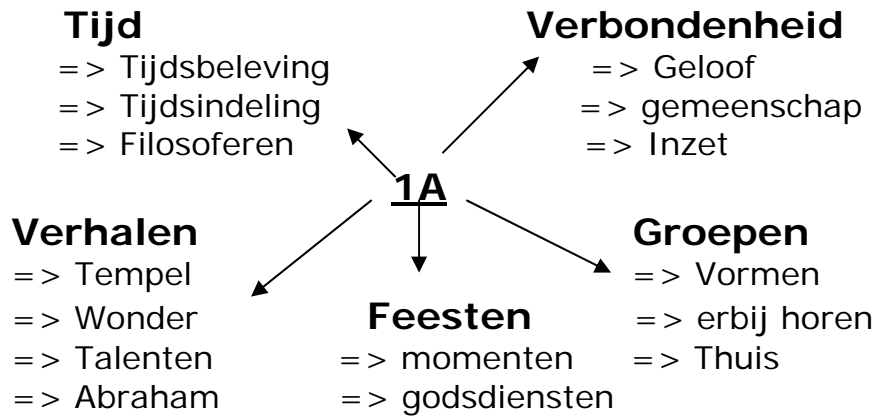
2) Vertrekken vanuit een bepaald thema, verhaal of lesonderwerp en bekijken of kunst kan gebruikt worden als instap, kern van je les, slot of evaluatie.

C) Thema's

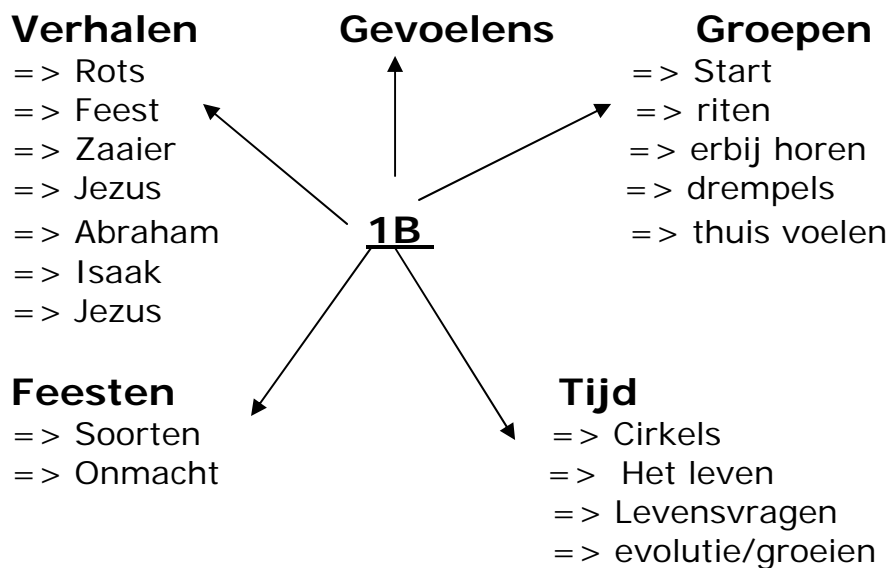
- Opzoeken in het leerplan en in je handboeken en schematiseren.
- Niet elk thema leent zich tot het gebruiken van kunst.

- WEL** => Lessen waarin dialoog centraalstaat.
 => Lessen waarin verhalen centraal staan.
 => Lessen waarin jij het kunstwerk centraal plaatst.

1) Thema's in 1A

2) Thema's in 1B

D) Werkvormen

- Gevoelenslijst
- Zelf gevoelens noteren
- Vertrekken vanuit een gevoel of verhaal en de leerlingen een kunstwerk laten kiezen.
- Zelf een verhaal opbouwen rond een schilderij.
- Filosoferen
- Bibliodrama
- Inleving
- Brainstorming
-

E) Voorbeelden

- Kunnen meestal zowel in **1A** als in **1B** gebruikt worden.
- ⇒Handboek raadplegen.
- ⇒Verhalen inventariseren.
- ⇒Op basis van deze gegevens de werkvorm of het kunstwerk aanpassen.
- Werkvormen** kunnen naar eigen wens voor meerdere kunstwerken gebruikt worden.
- De **keuze** is vaak afhankelijk van :
 - Aantal leerlingen.
 - Soort groep.
 - Klaslokaal.
 - Media

Van Gogh – De zaaier

=> Kunstwerk gebruiken als instap.

- ⇒Bewust geen uitgebreide inleiding geven.
- ⇒Leerlingen bekijken rustig het schilderij.
- ⇒Brainstorming:
 - Wat zou het beroep van deze man kunnen zijn?
 - Wat wil hij bereiken?
 - Hoe zal hij dat doen?
 - > Waar kan hij zoal zaad gooien (Waarom lukt ... niet?)
 - ➔ Waar zal dit het beste lukken?
- ⇒ Link leggen met het bijbelverhaal.
(Leerlingen hebben zelf het begin van het verhaal “ontworpen” tijdens de brainstorming.)
- ⇒Waarom vertelde Jezus verhalen?(parabels)
- ⇒Begin van het verhaal voorlezen.

⇒Laatste zin (kernzin): "De zaaier zaait het woord."

⇒Onderwijsleergesprek:

- Wat betekent dit?
- Wat heeft dit te maken met onze ideeën over zaaien?

⇒Vervolg van het verhaal structureel aanbrenen (bordschema) en bespreken.

Plaats	Gevolg
- Het pad	- Weggenomen
- Rotsgrond	- Geen wortels – niet sterk
- Distels	- Verstikking door andere zorgen.
- Goede aarde	- Woord opnemen en vrucht dragen.

2) Edvard Munch – De schreeuw

=>Het kunstwerk als aanzet om over gevoelens te praten.

=>Je gebruikt dergelijk schilderij omdat jouw boodschap ongeveer dezelfde is als die van de kunstenaar.

GEVOLG: Zorg dat je zelf goed ingelicht bent over de achtergrond en de betekenis.

=>Vorbereiding: leerlingen leggen een kladblad klaar.

=>Leerlingen krijgen ruimschoots de tijd om in stilte het kunstwerk te bekijken. (Eventueel met rustige muziek op de achtergrond.)

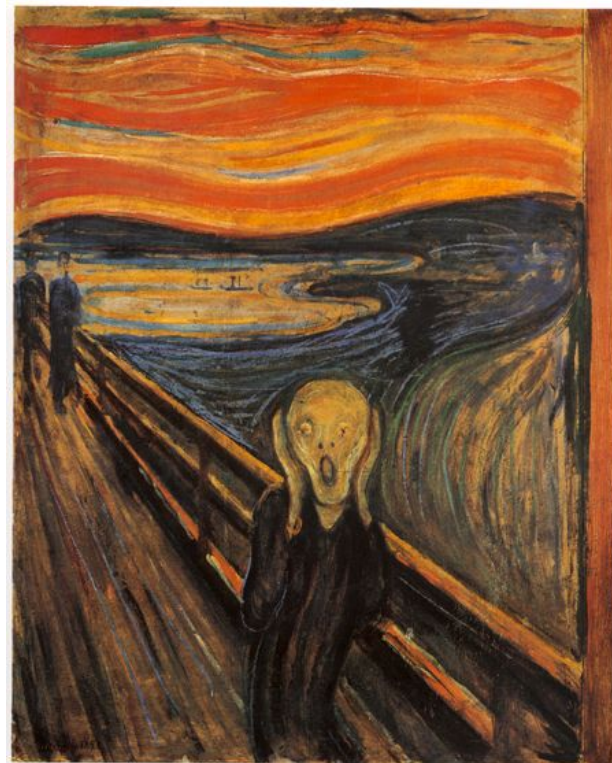
=>Leerlingen noteren alle woorden waar ze aan denken.

=>Overstap van "alle woorden" naar gevoelens. (ander kleur)

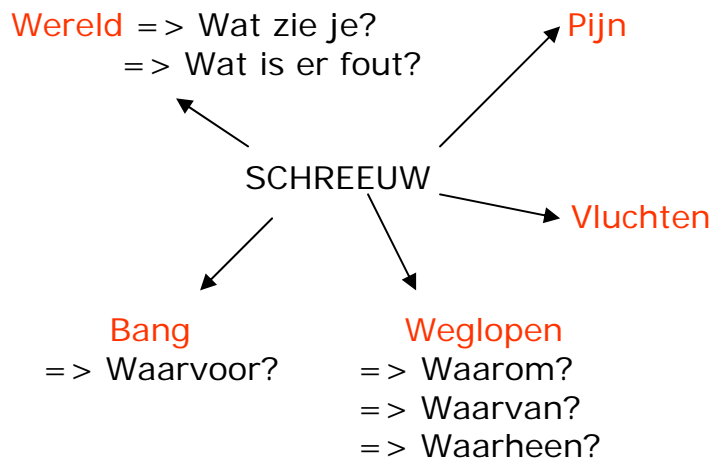
=>Inventariseren op bord.

=>Zelf bepaalde verbanden leggen en aanduiden.

=>Antwoorden van de leerlingen en verbanden zorgen voor dialoog.

⇒ Mogelijke denkplaatse: (Hangt grotendeels van de leerlingen af.)

3) Salvator Dali – Weke uurwerken

⇒ Het kunstwerk uitdiepen aan de hand van eigen ideeën en gevoelens.

⇒ Het schilderij heeft geen echte boodschap en wordt dus gebruikt als middel om leerlingen aan het denken te zetten.

⇒ Voorbereiding: kladblad en cursusblad.

⇒ Leerkracht krijgt een belangrijke rol: heel goed inkaderen en leerlingen als het ware meenemen in een verhaal. "Stel, er gebeurde "iets" met Dali ..."

⇒ Leerlingen krijgen vanaf nu de verantwoordelijkheid. (Leerkracht coördineert)

=> Leerlingen noteren individueel eenaantal impulsen op hun kladblad. (Hier worden bewust geen vragen beantwoord.)

=> Samen tot een verhaal komen aan bord.

=> Alle impulsen worden genoteerd, overwogen en besproken. (Niets is fout!)

=> Leerlingen leren met en van elkaar.

=> Wat leerlingen zeggen en denken, zegt ook iets over hun persoonlijkheid, hun fantasie, hun denkwereld, ...

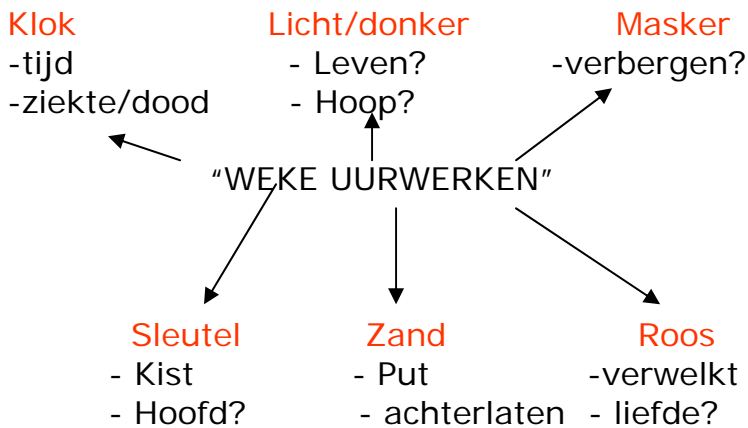
=> Leerlingen mogen hierop attent gemaakt worden en zich hiervan bewust zijn.

=> Leerlingen leren elkaar op een andere manier kennen.

=> Belangrijk verschil in denkniveau! (Hou hier rekening mee!)

⇒ Belang van eerste en tweede taal.

⇒ Concreet voorbeeld uit 1A.

=> Enkele reacties:

- Leuk, maar je moest heel veel nadenken.
- Dat wil ik graag nog eens doen.
- Leuk, maar moeilijk.
- Ik vond het een leuke les omdat je je gedachten kan laten gaan zo ver je wil.
- Ik vond het interessant.
- Er kwam niets in mijn hoofd, dat was moeilijk.
- Het is heel speciaal.
- Het heeft iets geheimzinnig.

4) Het offer van Isaak

⇒ Het kunstwerk als visie op het verhaal.

⇒ Werken met verschillende kunstwerken. (Verschillende visies)

Rembrandt

⇒Instap: enkel het eerste schilderij bekijken.

⇒Samen met de leerlingen het verhaal opbouwen aan de hand van dit schilderij. "Wat zie je?" , "Wat gebeurt er hier?"

⇒Verhaal expressief voorlezen terwijl de leerlingen het schilderij verder bekijken.

De beproeving van Abraham (Uit de nieuwe bijbelvertaling)

1] Enige tijd later stelde God Abraham op de proef. 'Abraham!' zei hij. 'Ik luister,' antwoordde Abraham. **[2]** 'Roep je zoon, je enige, van wie je zoveel houdt, Isaak, en ga met hem naar het gebied waarin de Moria ligt. Daar moet je hem offeren op een berg die ik je wijzen zal.'

[3] De volgende morgen stond Abraham vroeg op. Hij zadelde zijn ezel, nam twee van zijn knechten en zijn zoon Isaak met zich mee, hakte hout voor het offer en ging op weg naar de plaats waarover God had gesproken. **[4]** Op de derde dag zag Abraham die plaats in de verte liggen. **[5]** Toen zei hij tegen de knechten: 'Blijven jullie hier met de ezel. Ikzelf ga met de jongen verder om daarginds neer te knielen. Daarna komen we naar jullie terug.' **[6]** Hij pakte het hout voor het offer, legde het op de schouders van zijn zoon Isaak en nam zelf het vuur en het mes. Zo gingen zij samen verder. **[7]** 'Vader,' zei Isaak. 'Wat wil je me zeggen, mijn jongen?' antwoordde Abraham. 'We hebben vuur en hout,' zei Isaak, 'maar waar is het lam voor het offer?' **[8]** Abraham antwoordde: 'God zal zich zelf van een offerlam voorzien, mijn jongen.' En samen gingen zij verder. **[9]** Toen ze waren aangekomen bij de plaats waarover God had gesproken, bouwde Abraham daar een altaar, schikte het hout erop, bond zijn zoon Isaak vast en legde hem op het altaar, op het hout. **[10]** Toen pakte hij het mes om zijn zoon te slachten. **[11]** Maar een engel van de HEER riep vanuit de hemel: 'Abraham, Abraham!' 'Ik luister,' antwoordde hij. **[12]** 'Raak de jongen niet aan, doe hem niets! Want nu weet ik dat je ontzag voor God hebt: je hebt mij je zoon, je enige, niet willen onthouden.' **[13]** Toen Abraham opkeek, zag hij een ram die met zijn horens verstrikt was geraakt in de struiken. Hij pakte het dier en offerde dat in de plaats van zijn zoon. **[14]** Abraham noemde die plaats 'De HEER zal erin voorzien'. Vandaar dat men tot op de dag van vandaag zegt: 'Op de berg van de HEER zal erin voorzien worden.'

[15] Toen sprak de engel van de HEER opnieuw vanuit de hemel tot Abraham. **[16]** Hij zei: 'Ik zweer bij mijzelf – spreekt de HEER: Omdat je dit hebt gedaan, omdat je mij je zoon, je enige, niet hebt onthouden, **[17]** zal ik je rijkelijk zegenen en je zoveel nakomelingen geven als er sterren aan de hemel zijn en zandkorrels op het strand langs de zee, en je nakomelingen zullen de steden van hun vijanden in bezit krijgen. **[18]** En alle volken op aarde zullen wensen zo gezegend te worden als jouw nakomelingen. Want jij hebt naar mij geluisterd.'

[19] Daarna ging Abraham terug naar zijn knechten. Samen gingen ze weer op weg naar Berseba, en daar bleef Abraham wonen.

⇒Bibliodrama:

- * vader
- * zoon
- * God
- "stel dat je er zelf bij stond"

=> Na het bibliodrama: leerlingen geven kort hun eigen mening weer.
=> Volgende stap: verschillende schilderijen naast elkaar plaatsen.
* Welk schilderij past volgens jou het best bij dit verhaal? Waarom?
=> Leerlingen geven opnieuw hun mening.

* Is je mening veranderd na het bekijken van de verschillende werken?
=> Slot: Hoe zou jij dit voorstellen?

Gallen

Rembrandt

Caravaggio

5) Jacques Frenken – Crucifix

=> Provocerende kunst

⇒Geen inleiding geven.

⇒Enkel gebruik maken van de reacties van leerlingen.

- Waarom reageer je zo?

⇒Klasgesprek:

- * Kan dit? / Kan dit niet?
- * Waarom maakt iemand dit?
- Wat zou de boodschap kunnen zijn?

⇒Slot: Creatieve oefening:

- * Hoe zou jij Jezus voorstellen?
- * Waarop baseer je je?

6) Monique Touwen

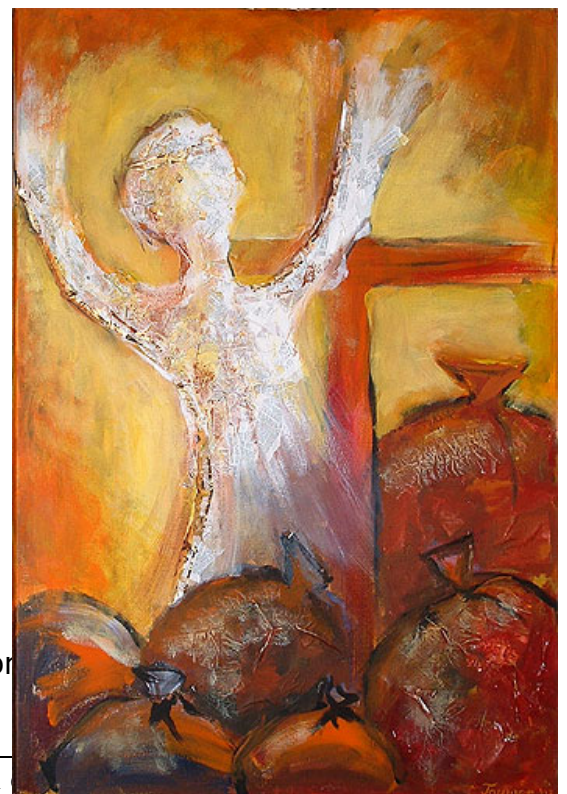
⇒Provocerende kunst

⇒Boodschaps hier anders dan hij lijkt

⇒Zelfde principe als bij nummer 5, maar betekenis zeker vermelden!

⇒Betekenis: Filippenzen 3

- * Paulus leert Jezus kennen.
- * Paulus acht zijn verleden als vuilnis. (Status/macht/rijkdom,...)
- * Vuilnis wordt weggebracht/ aan de kant gezet. (cf: zonden naar het kruis brengen)
- * Elke vuilniszak staat voor iets: macht, rijkdom
- * Je kan met je zakken bij christus terecht.

- * Je staat op uit je zondige verleden.
- * Christus staat krachtig tussen de zakken: je blijft met je zonde verbonden.

Filippenzen -, Hoofdstuk 3 – Uit de nieuwe bijbelvertaling.

Laat de Heer uw vreugde blijven

[1] Voor het overige, broeders en zusters, laat de Heer uw vreugde blijven. Ik heb er geen moeite mee te herhalen wat ik u al geschreven heb; het is voor uw eigen bestwil. [2] Pas op voor die honden met hun kwalijke praktijken, pas op voor die versnijdenis van ze! [3] Wij zijn het die besneden zijn, wij verrichten onze dienst door de Geest van God en laten ons voorstaan op Christus Jezus, niet op onszelf, [4] hoewel ik redenen genoeg zou hebben om op mezelf te vertrouwen. Als anderen menen dat te kunnen doen, dan kan ik dat zeker. [5] Ik werd besneden toen ik acht dagen oud was en behoor tot het volk van Israël, tot de stam Benjamin, ik ben een geboren Hebreëer met de wetsopvatting van een Farizeeër [6] en heb de gemeente fanatiek vervolgd. Aan wat er in de wet over gerechtigheid staat, voldeed ik volledig. [7] Maar wat voor mij winst was, ben ik omwille van Christus als verlies gaan beschouwen. [8] Sterker nog, alles beschouw ik als verlies. Het kennen van Christus Jezus, mijn Heer, overtreft immers alles. Omwille van hem heb ik alles prijsgegeven; ik heb alles als afval weggegooid. Ik wilde Christus winnen [9] en één met hem zijn – niet door mijn eigen rechtvaardigheid omdat ik de wet naleef, maar door die van God, de rechtvaardigheid die er is door het geloof in Christus. [10] Ik wil Christus kennen en de kracht van zijn opstanding ervaren, ik wil delen in zijn lijden en aan hem gelijk worden in zijn dood, [11] in de hoop misschien ook zelf uit de dood op te staan.

[12] Niet dat ik al zover ben en mijn doel al heb bereikt. Maar ik houd vol in de hoop eens dat te kunnen grijpen waarvoor Christus Jezus mij gegrepen heeft. [13] Broeders en zusters, ik beeld me niet in dat ik het al heb bereikt, maar één ding is zeker: ik vergeet wat achter me ligt en richt mij op wat voor me ligt. [14] Ik ga recht op mijn doel af: de hemelse prijs waartoe God mij door Christus Jezus roept. [15] Hierop moeten wij ons allen als volmaakte mensen richten. Mocht u er op enig punt anders over denken, dan zal God het u wel duidelijk maken. [16] In ieder geval, laten we op de ingeslagen weg voortgaan.

[17] Volg mij na, broeders en zusters, en kijk naar hen die leven volgens het voorbeeld dat wij u gegeven hebben. [18] Ik heb u al vaak gezegd, en zeg nu zelfs met tranen in mijn ogen: velen leven als vijand van het kruis van Christus [19] en gaan hun ondergang tegemoet. Hun god is hun buik, hun eer is schaamteloosheid en hun aandacht is alleen gericht op aardse zaken. [20] Maar wij hebben ons burgerrecht in de hemel, en van daar verwachten wij onze redder, de Heer Jezus Christus. [21] Met de kracht waarmee hij in staat is alles aan zich te onderwerpen, zal hij ons armzalig lichaam gelijk maken aan zijn verheerlijkt lichaam.

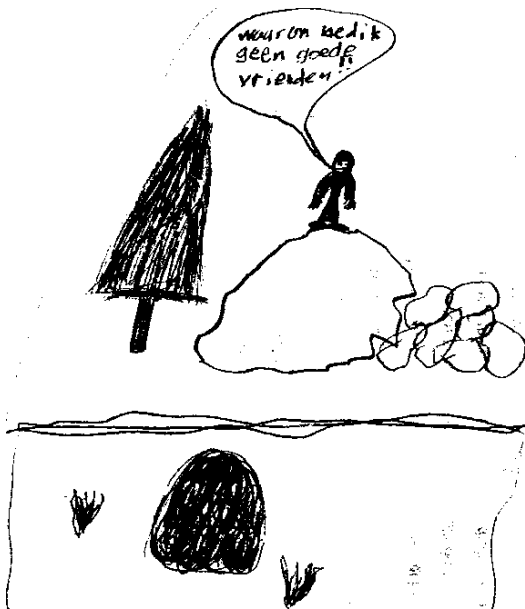
⇒Moeilijk voor leerlingen!

⇒Toch mogelijkheden:

- * Wat zou jij bij het vuilnis zetten?
- * Denk je dat het een goed gevoel geeft?
- * Vind je het terecht dat Jezus tussen het vuilnis blijft staan?
- * Kunnen alle zonden vergeven worden?

7) Filosofische tekeningen

- ⇒ Kunst met een kleine "k".
- ⇒ Sluit dicht aan bij de leefwereld van de leerlingen.
- ⇒ Filosoferen vraagt een nauwgezette begeleiding. (samenvatten, uitdiepen, uitdagen, inspelen,...)

- ⇒ Inleidend gesprek over "filosofie":
 - * Stel je wel eens vragen?
 - * Zijn alle vragen dezelfde?
(cf: levensvragen en andere)
 - * Hebben alle vragen een antwoord?
 - * Wie stelt er zich allemaal vragen?
- ⇒ Na het gesprek een tekening bekijken.
- ⇒ Eerste reacties bespreken.

⇒ Uitdiepen aan de hand van vragen:

Tekening 1

- * Ben je graag alleen?
- * Kan alleen zijn leuk zijn?
- * Heb je vrienden nodig?
- * Waarom hebben sommige mensen geen vrienden?
- * Ben je op zoek naar een vriend?

Tekening 2

- * Wie ben ik?
- * Ben ik wie ik wil zijn?
- * Ben ik nog bezig mezelf te worden?
- * Kan je ooit helemaal jezelf zijn?
- * Kan je naar jezelf luisteren?
- * Hoe vind je jezelf?
- * Is het belangrijk om te weten wie je bent?

⇒Evaluëren:

- * Kan alleen of samen vragen stellen verheldering brengen?
 - Stellen wij genoeg vragen?

8) Klaas Verplancke

- ⇒Kunst en herkenning
- ⇒Kunst en gevoelens
- ⇒Voorbeelden: Illustraties uit "Het blote hoofd" van Kolet Janssen.
- ⇒Mogelijkheid om tekst en illustratie samen te gebruiken in een les

⇒Vrij eenvoudige benadering van de illustraties:

- * Herken je jezelf in de tekening?
- * Welke betekenis schuilt er in de tekening?
- * Maakt de tekening duidelijk wat jij soms voelt?
 - Zijn de gevoelens die je ziet op de tekening typisch voor jongeren?

9) Evangelieverhalen

⇒ Kunstwerken gebruiken om evangelieverhalen uit te leggen en te illustreren.

⇒ Kunstwerken gebruiken om de verschillende soorten verhalen uit te leggen. (wonderverhaal, genezingsverhaal, roepingsverhaal, verschijningsverhaal, lijdensverhaal, parabel, geboorteverhaal, ...)

⇒ Enkele voorbeelden:

Peter Paul Rubens- De ongelovige Thomas

**Rembrandt –
De verloren
zoon**

Alternatief: kunst uit Kameroen – De verloren zoon

⇒Dit maakt leerlingen bewust van verschillen in cultuur en in interpretatie!

- * moeder
- * meerdere vrouwen/moeders
- iedereen feest mee

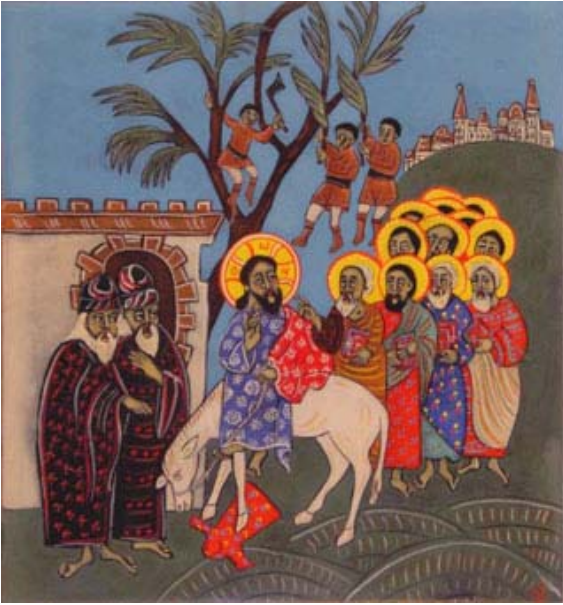
Kunst uit Kameroen - Jezus en de kinderen

⇒ Jezusbeeld

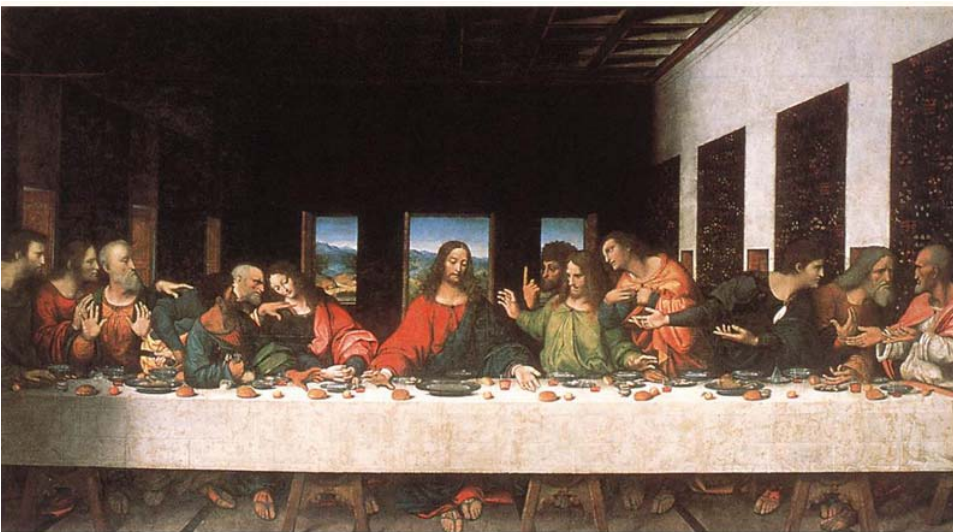

De goede week

Palmzondag

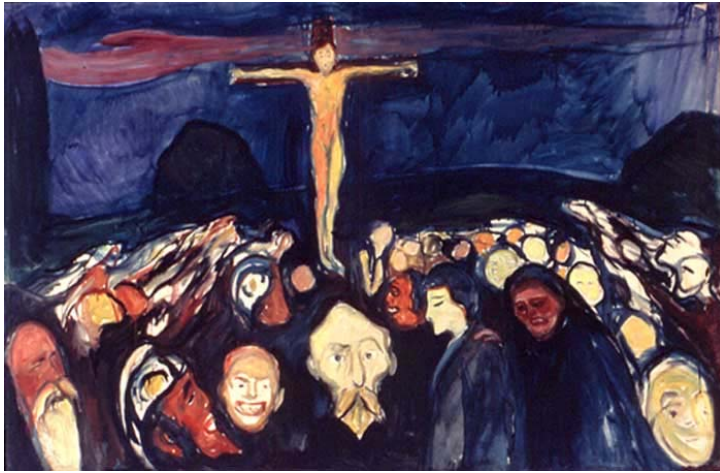
Leonardo da Vinci – Het laatste avondmaal

Matthias Grünewald – De kruisiging

Edvard Munch – Golgotha

Pordenone – Golgotha

Robert Liddicoat – Golgotha

Fotografie : G.N. Miller – Golgotha

Rubens- verrijzenis

10) Abstracte kunst: RIF- Ochtend rood

⇒ Wat zie je? (Licht/donker/kleur/vorm)

⇒ Wat zou dat kunnen voorstellen? (Veel verschillende ideeën: schematisch aanbrengen op het bord.)

⇒ Titel vermelden

* Past de titel bij het geheel?

* Welke titel zou jij geven?

⇒ Zou jij het stadsleven ook zo voorstellen?

F) Slot

1) Besluit

- Kunst brengt het binnenste tot spreken.
- Kunst zien doet vragen stellen.
- Kunst vertelt verhalen.
- Kunst zorgt voor dialoog.
- Kunst staat open voor persoonlijke interpretatie.
- Kunst is meer dan kijken.
- Kunst doet verwonderen.

2) Op het internet...

- www.google.be (klik op afbeeldingen)
- www.wijsneus.org
- www.willibrordbijbel.nl
- www.kunstindekerk.dse.nl